

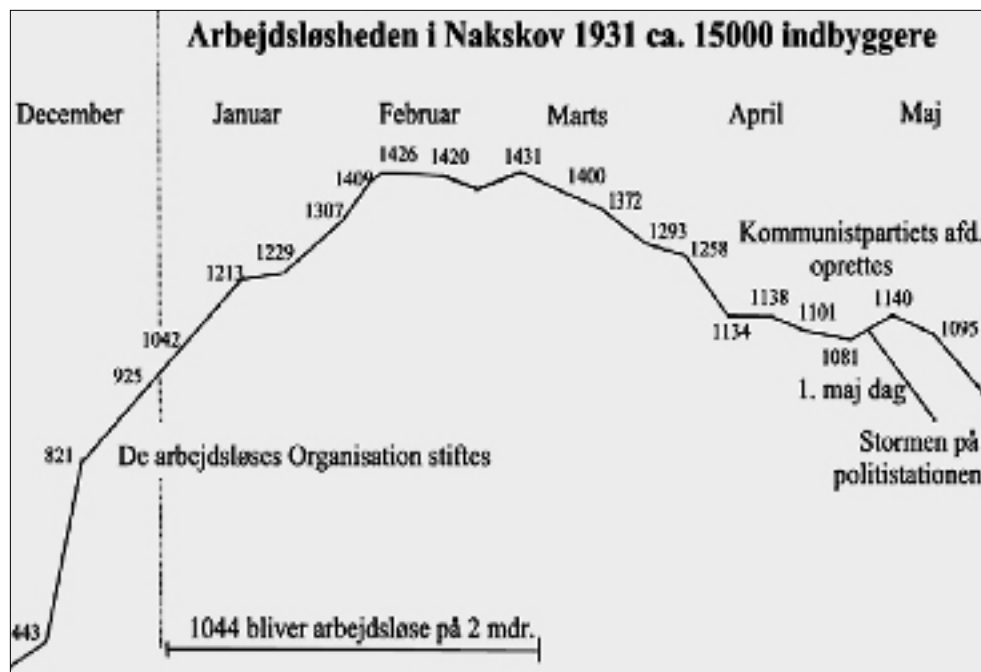
1931 – Klassekamp her og hinsidan

Nakskov i oprør

Verdenskrisen rammer «smørhullet» Lolland specielt tornerosebyen Nakskov

I 1929 krakker børsen i Wall - Street i USA og ramte udover Amerika også verdenssamfundet med kriser, såvel økonomisk som politisk. Følgevirkningerne havde et globalt omfang, som ingen selv i sin vildeste fantasi havde drømt om.

De nuværende samfund har en lang række organisationer, hvis formål er at forebygge, at lignende kriser kan opstå, og hvis skaden er sket så at imødegå følgevirkningerne bedst muligt.

Tabellen er uddrag af tabel, fundet i Nakskov Lokalhistoriske Arkiv

Eksempler på sådanne organisationer i vore dage er Verdensbanken og Den Europæiske Fællesbank. Danmark blev også ramt, men i arbejderbyen Nakskov steg arbejdsløsheden katastrofalt og dermed nøden.

Denne fik arbejderne til at tage sagen i egen hånd ved at aktionere, hvilket fik konsekvenser for fremtiden.

Ultrakort historisk tilbageblik (1900 – 1932)

Lollands landbrug er præget af den fede jord, der bevirkede, at sukkerroedyrkning blev vigtigste afgrøde. Dermed opstod sukkerfabrikker, som fik en ikke ringe indflydelse på arbejdsløsheden.

De mange herregårde og godsers besiddelse af kæmpemæssige arealer, med områdets bedste jord præger sammen med ret mange større gårde landskabet.

En del husmænd og de mange landarbejdere, ikke mindst polakker blev af krisen kastet ud i en fattigdom, som for os i dag er mere end svær at forstå. Men denne arbejdskraft var i det store og hele uorganiseret (ikke medlem af fagforening) og derfor henvist til en mere end tvivlsom hjælp i form af privat velgørenhed og et mangelfuldt socialvæsens fattiggårde.

Industri og handel

Sukkerfabrikker opstod i Lollands større byer og således også i Nakskov. Under roekampagnerne beskæftigede sukkerfabrikkerne ret mange arbejdere i korte perioder, hvorfor de tiltrak ledig arbejdskraft.

Storkapital og Socialdemokrati

Grosserer A. Christensen og den socialdemokratiske borgmester (senere folketingsmedlem) Bresemann henvender sig i 1916 til H.N. Andersen – Ø.K. med plan om et skibsværft i Nakskov. Verdenskrigen rasede og i lighed med andre danske rederier oprettedes Nakskov Stålskibsværft, som allerede i 1917 havde et udbytte på ikke mindre end 45 %. Ø.K. gik ind i ledelsen af Dansk Mælkekondenseringsfabrik og medvirkede til udvidelse af havregrynsfabrikken OTA.

Verdenskrisen kradsede, men Ø.K.'s spekulationer i gummi, bevirkede at firmaet foretog drastiske nedskæringer og dermed kastede folk ud i arbejdsløshed. I denne periode havde arbejdsgivere i det store og hele samme forhold til og opfattelse af sine arbejdere, som vi har i vor husholdning til opvaskervandet, om dette forhold har ændret sig med tiden, er vel et ubesvaret spørgsmål.

Det økonomiske magtcenter i Nakskov var storkapitalen. Ø.K. havde repræsentanter i alle byens betydende industrier og derudover repræsentanter i bestyrelsen for landets største banker.

Politisk regerede Socialdemokratiet med dets organisationer. Spørgsmålet er, når man skal analysere årsagerne til arbejderoprøret og dets forløb, om de af arbejderne valgte repræsentanter indenfor fagforeninger og socialdemokrati varetog arbejdernes interesser på kvalificeret vis eller svigtede såvel på lokalt som på landsplan.

Afskrift:

Hjælpekassen:

Til

Medborgere!

Vinteren har holdt sit Indtog. Mange af vor bys Indbyggere lider Mangel af forskellig Art. Børnebespisningen er der større Anvendelse for i Aar end nogensinde;

Trangen til Beklædning og Brændsel vil hurtig melde sig. Hjælpekassens, Midler vil hurtigt være opbrugt, og vi staar da paa bar Bund, da man sikkert fra alle Sider her i Byen er enige om, at indeværende Aars budgetter skal holde.

Under disse Omstændigheder tillader vi os som tidligere at rette en Appel til Medborgere om ved frivillige Bidrag at søge tilvejebragt Midler til Dækning af Udgifterne ved Børnebespisning og Fordeling af Naturalier til Nødlidende.

Bidrag modtages paa det sociale Kontor Tilegade 6, samt de af Byraadet til Indsamling autoriserede Personer.

Fordeling af de indsamlede Midler vil ske, ved Samarbejde imellem Nakskov Byraad, Det sociale Kontor og Hjælpekassen saaledes, at der skabes absolut Sikkerhed imod Misbrug af hvad Art nævnes kan.

Nakskov den 13. Januar 1931

Marius Nielsen

Sekretær, Formand, for Komitéen

Formand for Arbejdernes Fællesorganisation

Herefter navn og stillingsbetegnelse for de af Nakskovs prominente borgere, der tilsluttede sig appellen. Komitéen bad pressen om at optage dens annoncer og indsamlingsopgørelser, således at barmhjertige samaritanere kunne lade sig udstille offentligt.

Hermed havde socialdemokraterne i Nakskov valgt at overlade det offentliges forsorgsmæssige pligter og opgaver til privat velgørenhed og basarvirksomhed.

Børnebespisning

Byråds- og folketingsmedlem Bresemann udtalte:

«Et virkeligt godt og solidt måltid daglig vil beskytte børnene mod at blive underernærede til skade for deres helbred i fremtiden».

I pressen opfordredes folk til at sende penge og naturalier til kommunens Socialkontor, som i samarbejde med fagforeningerne fra 1930 administrerede og meddelte, hvem, hvor og hvornår børnene kunne spise. Tøj blev indsamlet og istandsat. Lokaler blev indrettet i gammel fiskekonservesfabrik.

Kommunens udgifter blev dermed indskrænket til minimum.

Blå Kors, der fungerede som en afholdsforening med tæt tilknytning til Indre Mission, indviede dec. 1931 et hjem med opholdsstue, køkken, brusebad i en kælder og fire sovekamre med køjesenge. Mad kunne købes – småretter til 50 øre portionen, kaffe med brød 25 øre – havregrød samme pris.

Hjemmets bestyrer udtalte: «*De hjemløse, der kom både fra øst og vest, fra Maribo kanten og Langeland – med huller i skoene, ingen strømper på og luvslidte klæder, som knap kan hænge dem på kroppen. Det er ofte en ynke at se på; men hvad skulle vi gøre? Vi ejer jo ikke midler nok til at kunne rumme dem og forpleje dem i den målestok, vi gerne ville.*»

Om politikernes debat sagde han:

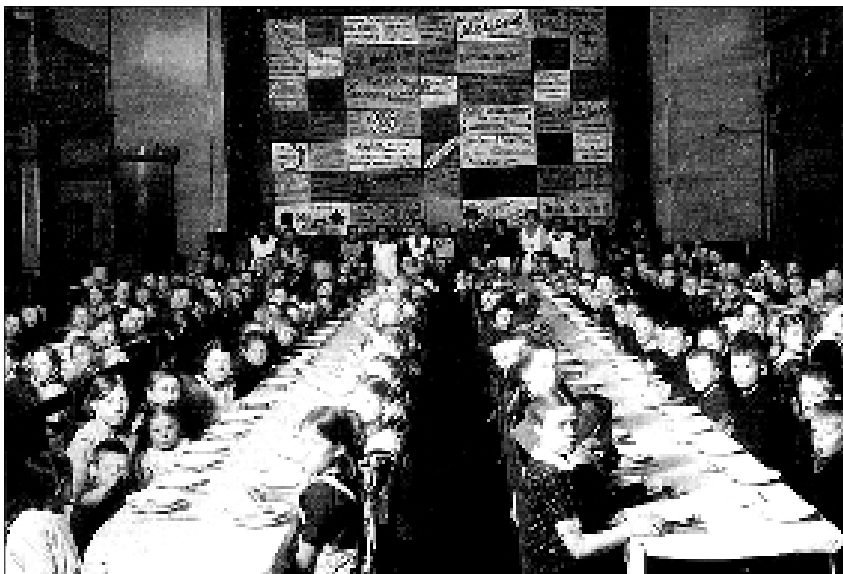
«*De drøfter de arbejdsløses situation meget indgående og holder lange diskussioner, som jeg af og til må bryde ind i, når det går for vidt.*»

Det borgerlige venstreblad Tidende skrev: Uddrag:

«Det er en trist og hård tilværelse, der er levnet de mange, der er henvist til gaden og landevejene, hvor de stryger rundt uden blivende sted, uden hjem, uden overtøj, elendigt klædt og værst af alt; uden håb om bedring».

Skolebespisning foregik i de fleste kommuner på skoler.

I København kunne vi få en madpakke med et æble, en skefuld hybensaft og et varmt måltid mad.

Borgerskabet udviste her social bevidsthed, men den forpligtigede ikke ved eksempelvis en forhøjelse af et fælles bidrag over skattebilletten.

I Nakskov stiftes De arbejdsløses Organisation DAO d. 5. december 1931: og søger komitéen om: to portioner mad for alle arbejdsløse også nyttilflyttere (læs hjemløse) 5 kr. pr uge til logi, reparation af tøj, fodtøj og vask m.v. I ansøgningen blev det hævdet, at den private velgørelse ved dørene var indskrænket, efter at komitéens indsamling var begyndt.

Dette postkort blev udgivet af De Arbejdsløses Organisation D.A.O i 1921 – 22.

Århus d. 28. januar 1931

Politimester Mühlensteth udsteder forbud mod møder og sammenstimlen. Indhold stort set som den erklærede undtagelsestilstand i Randers i 1922. Dog var de hjemløse fremhævet særskilt.

Mødeforbudet blev overtrådt d. 29. og Århus Stifttidende skrev:

Uddrag:

«Politiet gik hårdt frem mod alle urostifterne. ...

Pludselig susede Taxabiler ind på torvet fra alle gader, og det myldrede med behjælmede politibetjente. Og så gik de løs på demonstranterne. ... Et par førtes til kommunehospitalet». Uddrag slut.

Den 25. februar brød grupper belejringstilstanden og igen blev kniplerne taget i anvendelse.

Ålborg – Arbejdsmændenes arbejdsløshedskasse meddeler ved årsskiftet, at ledigheden nu udgør 40 %. 14. januar invaderer de arbejdsløse Brønderslev byråd og fremsætter deres krav.

Ålborg Stifttidende skrev d. 2. februar:

Uddrag:

«Under marchen, der foregik i absolut ro og orden, sluttede flere kammerater, der kom fra arbejde sig til toget, som voksede til et par tusinde mand».

Den 25. februar havde DKP berammet et møde efter at have indhentet politiets tilladelse. Den socialdemokratiske borgmester Jørgensen og politimesteren afholdt en konference og derpå ophængtes plakater, der forbød møder, demonstrationer og al sammenstimlen under åben himmel de nærmeste dage.

De organiserede arbejdere afholdt et protestmøde, hvor man vedtog ikke at demonstrere og sivede stille og roligt væk hjem til aftenkaffen.

Nordjyllands Socialdemokrat skrev:

Uddrag:

«Det så meget dramatisk ud med politiknipler, der susede i luften og landede i hovedet eller på rygstykkerne af folk, med bidske politihunde, der satte tænderne i folks buksebage eller frakker og snappede lystent efter ben og hænder på fredelige forbipasserende.»

Rabaldermøde? – oprør? – terror?

krænkelse af demokratiet?

den 2. februar samledes 15–1600 personer på banegårdspladsen i **Nakskov** for i rækker på fire at drage til rådhuset. Alle pressede på for at få plads i byrådssalen. Straks efter, at den fungerende borgmester havde ringet med klokken trådte formanden for de arbejdsløses deputation frem og bad om tilladelse til at overvære mødet.

Derefter fremsatte formanden for DAO følgende krav til byrådet:

«18 kr. om ugen til gifte arbejdsløse, som ingen anden understøttelse havde, plus 3 kr. pr. barn, huslejhjælp og hjælp til brændsel, lys og gas.

12 kr. om ugen til ugifte uden understøttelse, plus 5 kr. om ugen til husleje. 3 kr. om ugen pr. barn for arbejdsløse med understøttelse. Krav om ændring af naturalieuddelingen, så der tildeltes de arbejdsløse anvisninger, hvormed man kunne skaffe sig varer hos købmændene».

Borgmesteren afviste kravene i første omgang. Borgmesteren blev «**tvunget**» til fra balkonen at meddele skaren foran rådhuset, at byrådet nu ville stille sig så velvilligt, som det overhovedet formår.

Konklusionen blev, at byrådet enstemmigt ved håndsoprækning enedes om at lade Hjælpekassen overskride sit budget med indtil 20.000 kr. Gemytterne var i kog og hændelsesforløbet er skildret med ret så forskellige udsagn, alt afhængigt af politisk observans.

Den borgerlige presses sympati og anti-pati fremgår klart af denne tegning, som vel er det billede, som dommerne havde på nethinden, da de senere afsagde de uhørt hårde domme.

Koch er som socialdemokratisk partisoldat loyal overfor sit parti, men forsøger dog at mane sine partikammerater til dåd, al den stund han som formand for arbejdsmændene følte pligt til at varetage sine medlemmers interesser.

Koch var i en dyb samvittighedskrise, men håbede på, at hans vink med en vognstang ville ændre på socialdemokraternes passivitet.

Afskrifter i uddrag: Derfor den gamle retsskrivning.

Hvad skete egentlig på byrådsmødet?

I og uden for salen?

Gaa til Partimødet!

Formanden: «Ihvorvel vi gerne vil imødekomme ethvert rimeligt Ønske, saa er de Krav, der her stilles til Raadet, dog af en saadan Beskafenhed, at Byraadet ikke kan imødekomme dem indenfor de afstukne økonomiske Rammer.

Selv om Kravene ikke er store, har Byen dog ikke Penge til dem. Skal der ske en Ændring i de afstukne Rammer, maa der for Flertallets Vedkommende træffes ny Beslutning paa et Partimøde.

Jeg anbefaler de arbejdsløse, der slutter sig til vort Parti, at henvende sig dér og foranledige afholdt et Partimøde, hvorfra Byraadet saa kan faa sine Direktiver».

Er borgmesteren bureaukraten, der primært retter sig efter afstukne regler og rammer? Søger han at løbe fra sit ansvar som repræsentant for de arbejdere, der har valgt ham? Er det endnu et forsøg på at henlægge problemerne til syltekrukken?

Ejler Koch var formand for arbejdsmændenes fagforening og som medlem af Socialdemokratiet valgt som byrådsmedlem. TV filmen: Rejs dig Ejler Koch beskriver hans skæbne på fremragende vis.

Koch: «Arbejdsløsheden er stor, og Nøden har til Huse rundt om i arbejderhjemmene. Mange har været arbejdsløse i aarevis, og hjemmene er ribbet for indbo og fødevarer.

De er kommet ud i det uden egen Skyld. Samfundet og Verdenskrisen bærer Skylden. Under disse Forhold mener jeg, at det er vor Pligt Socialdemokratiets Pligt – at træde hjælpende til. Der maa absolut tages fat. Men Vejen gaar gennem et Partimøde. Det maa til. Kravet om at faa udleveret Levnedsmidler gennem de Handlende rundt om i Byen er saare rimeligt.

De smaa Handlende er snart lige saa daarligt stillede som de arbejdsløse. (Hør). De kan ikke undvære denne Handel. Vi bør støtte dem her. Jeg synes i det hele taget, at de arbejdsløses Krav er til at tale om. De er ikke meningsløse, selv om det maaske kan være vanskeligt at faa dem gennemført i fuld Udstrækning. De trænger til Hjælp ogsaa hvad Beklædningen angaar. Mange af dem har næsten ikke Klæder paa Kroppen og mangler Fodtøj».

Skandalen begynder.

Fhv. Byraadssekretær **Agermose** (Forgrundsfigur i Deputationen) efterlyste flere Udtalelser af Byraadets Medlemmer.

Det forekom ham, at hvert enkelt Byraadsmedlem burde udtale sig. Han var helt forbavset over, saa tavse man sad i Aften. Der havde saa tit været ganske anderledes Talelyst. Til Udtalelserne om Partimødet ville han sige, at det skulle man have tænkt paa noget før. Spørgsmaalet blev jo allerede rejst i December. Der har altsaa været god Tid. Nu kan de arbejdsløse ikke vente længere.

(Tilraab: Der forlanges Svar med det samme) Mens Ruderne paa ny bombarderedes med Sne fra Torvet, **erklærer Formanden:**

«Byraadet er ikke almægtigt. Det staar ikke i vor Magt at give D.A. O. et tilfredsstillende svar i Aften. Dette maa man forstaa, og jeg henstiller, at man i hvert tilfælde hører i Ro paa, hvad der forhandles».

Skytte: «Vi har ikke Penge til store Foranstaltninger. men jeg synes dog godt, at vi kunde give Kasse- og Regnskabsudvalget Bemyndigelse til at yde en Brændselshjælp». (Uro).

Den Arbejdsløse Anker Due:

«Vi vil have et Svar nu, og vi kræver et rent Svar Enten – eller! Vi vil ikke vente paa et socialdemokratisk Partimøde. Vi kender dem fra den Kant. Naar de først har faaet et Ben, saa sørger de kun for deres egen Skrut». (Drabelige Hørråb).

«Imødekommer I ikke vore Krav, maa I selv ta' Følgerne»!

Formanden:

«Vi kan ikke give et tilfredsstillende Svar i Aften, I maa vente».

(Due, det siger I hver Gang!)

Lad os dog nu i hvert Tilfælde behandle hinanden som Mennesker.

(Due, Sådan bliver de arbejdsløse ikke behandlet!)

«Lad os gaa Partimødets Vej. Hvad der vedtages der, retter Byraadet sig selvfølgelig efter».

Due: «Formanden maa ud paa Altanen og tale til hele Forsamlingen! (Ja, Ja).

Peter Nielsen: «Lad os gi' dem en halv Times Frist. Men saa vil vi ogsaa ha' Svar: Ja eller Nej»!

(Mægtig Meningskamp, om man skal give Fristen og lade Tillidsmændene forhandle eller fortsætte som hidtil uden at give Pardon).

Koch forsøger at berolige Gemytterne, og endelig erklærer Peter Nielsen: «Vi bliver her – en halv Time. Saa gaar vi, enten vi faar Ja eller Nej»!

Due: «Hvis vi faar Nej, saa jævner vi denne Bygning med Jorden». (Mægtige Hurraraab).

Formanden tvinges til at tale fra Altanen.

Der presses nu atter paa med, at Formanden, maa ud paa Altanen og tale til «Folket», men man forlanger at faa to Mand med som Kontrol. Dog til sidst slaar Agermose af paa Fordringerne:

Han gaar med! «Har I noget mod det»? (Nej!).

Formanden: «Kan jeg ikke få Lov til at gå ud på Altanen alene, gaar jeg ikke»! Og derved blev det saa.

Der ventedes paa Torvet. Efterhaanden som tiden gik og der stadig ikke kom nogen Besked oppe fra salen, steg uroen.

Dønninger – hovedmændene arresteres

Den 3. februar afhentes Anker Due og Agermose til afhøring på domhuset, hvorefter de fængsledes.

Dagen efter drøftede Rigsdagen sagen. Det måtte forhindres, at arbejdsløse landet over fik det indtryk, at de kunne tvinge byråd til indrømmelser. De borgerlige krævede straffelovens paragraf 98 anvendt Den, som med vold eller trussel om vold tvinger en embedsmand til at foretage en embedshandling, anses - for så vidt forbrydelsen ikke efter sin beskaffenhed medfører højere straf – med strafarbejde indtil 6 år – eller under formildende omstændigheder med fængsel, dog ikke under 3 måneder.

Den borgerlige presses hensyntagen til salget af deres sandfærdige budskaber er helt i tråd med denne dramatiske tegning.

Nu må man dog formode, at de kære knippelsvingere ikke ville have ladet lejligheden til at hamre løs på folk gå fra sig, hvis de havde følt at uroen - oprøret - revolutionen havde truet vort fælles fædreland.

Kommunisten Glæsner holdt fra Raadhusets trappe den ene brandtale efter den anden:

Man brølede da af sine lungers fulde kraft ind over salen:

«Der forlanges svar»!

Byrådsmøde d. 16. februar:

Dagsorden fastsættelse af prisen på koks fra de kommunale gasværker

Gasværksbestyrerens indberetning:

Værket havde pr. 1. februar 11.000 hl. koks på lager og forventede yderligere en produktion på 6.400 hl inden regnskabsårets udgang. (1. april ÅS) For at skaffe folk billigere brændsel og for at tømme ud i den store beholdning foreslog man derfor en nedsættelse på 15 %.

Debatten bølgede derefter frem og tilbage og de folkevalgte afslørede, at deres bekymringer kun rakte til omsorg for de stakkels købmænd, som ikke kunne sælge til gasværkerspriser på 1,90 kr. pr hl, og at nedsættelsen ville belaste kommunens budget.

Byrådet var som sådan handlingslammet – tilsyneladende førtes en saglig debat, men uden effekt og uden resultater.

Argumentation for at hjælpe frysende arbejdsløse og deres familier med børn hørtes ikke.

Næste Byrådsmøde

Formanden for arbejdsmændenes fagforening **Ejler Koch** fremførte krav om øjeblikkelig hjælp til de nødlidende arbejdsløse. Den gode vilje blev vist på baggrund af rabaldermødet, og man fremkom endog med forslag om nedsættelse af priser på el og gas.

Men efter heftig ordveksling, sluttede dirigenten mødet med:

«Hvad drejer debatten sig om? Der er allerede for een måned siden fra alle sider udtalt beredvillighed til at hjælpe.

Der er ingen grund til at stemme om dette igen.

Det hele er en formalitet».

Senere besluttedes det, at lade den på rabaldermødet vedtagne budgetoverskridelse på 20.000 kr. bortfalde, da den var vedtaget under pres.

Borgmesteren fremsatte flg. forslag:

«Hjælpekassen kan – om nødvendigt overskride budgettet på betingelse

af, at kasse- og regnskabsudvalget får meddelelse om, når budgetsummen er opbrugt og derefter hver uge, hvad der medgår».

1929 – 30; den samlede udgift til hjælpekasen var 210.000 kr.

For 1930– 31 var kun budgettet 120.000 kr. trods den eksplosive stigning i arbejdsløsheden.

Politiet jagter subsistensløse

De arbejdsløses revolte havde skabt et rykind af subsistensløse, men de blev arresteret af politiet og bragt til tvangsarbejdsanstalten i Sakskøbing, hvorfra de pø om pø blev sendt til hjemkommunerne.

Men det bragte ikke roen til Nakskov.

1. maj indkaldte det Kommunistiske Parti til demonstration

Politimesteren forbød mødet med den begrundelse, at Agermose var den førende kraft bag sammenkomsten, og at denne netop var løsladt d. 5 marts med anmodning om at forholde sig i ro og ikke optræde under åben himmel.

Det var et klart grundlovsbrud, i og med enhver arbejderforsamling ville kunne forbydes under henvisning til frygt for uorden. Nakskovs arbejdere trodsede forbudet og mødte op på torvet.

Socialdemokraten skrev:

«Nogle øjenvidner, der iagttog det skete fra ejendommene erklærer, at politiet flere gange havde gentaget sin advarsel om at passere gaden, således at navnlig alle, der var mødt op af nysgerrighed i hvert fald kunne være gået hvert til sit.

Andre øjenvidner giver indigneret udtryk for, at politiets indskriden skete med ganske unødigt hast, at hele deres optræden var præget af nervøsitet, og at den måde, man skred ind på, både var unødigt og alt for hårdhændet.

Rent umiddelbart vil denne opfattelse finde tilslutning hos mange, så meget mere, som det ikke blot gik ud over dem, man ville anse for skyldige i opsætsighed mod politiets påbud eller forbud, men også for så vidt ganske uskyldige». ...

Lolland-Falster Venstreblad skrev:

«der faldt adskillige drøje hug af til dem, der var for langsomme i vendingen – også de mere uskyldige».

Da demonstrationstoget svingede ind på byens torv, var hele politistyrken på plads.

2. maj byrådsmedlem Ejler Koch tillades at afholde møde i Isefjordsanlægget kl. 19.

Politimesteren indskærpede Koch, at demonstrationstog uden for anlægget ikke kunne accepteres.

Kl. ca. 21 nærmede demonstrationen sig Ting- og Arresthuset, hvor den udkommanderede politistyrke på 10 mand stod parat.

Demonstranterne blev trængt tilbage mod havnen, men gik til modangreb ved at kaste sten mod betjentene, som søgte tilbage til politistationen, hvor de forskansede sig. Sten for gennem ruderne og inventar blev smadret.

Tidende skrev: Med drøje hug susede kniplerne ned over kasketdrengenes rygstykker. Svup! sagde det hver gang, og under brøl og skrig tog demonstranterne flugten med betjentene i hælene. Der var ingen pardon! Taktfast faldt slagene, og fingrene blev ikke lagt imellem. Kvinder og børn blev der naturligvis ikke slået på, men om en god borger i kampens hede fik sig et nakke drag kan ikke siges.

Nogle betjente var imidlertid så opkogte, at de angreb forsamlingen udenfor og slog uhæmmet løs på alt og alle.

Tabet af ruder blev opgjort til:

85 almindelige vinduesruder,

4 grønne lygteglas

6 spejlglasruder i indgangsdøren.

Politimesteren havde rekvireret politi fra Maribo og Nykøbing og militær fra garnisonen i Vordingborg. Den tilkaldte politiforstærkning ryddede Torvet og tilstødende gader med en uhørt brutalitet.

En nakskovbetjent skriver i sine erindringer:

«Nykøbing politi, der ikke kendte byens borgere hamrede løs på alle».

Referat af samtale med politimester Becker-Olsen:

«Jeg må også betone, at det ikke var politiet, der begyndte håndgribelighederne. Demonstranterne ignorerede ganske vore Holdt-Råb og begyndte at slå løs på betjentene. Da de fortsatte med at kaste med brosten, kaldte jeg mine folk tilbage, fordi jeg fandt det uforsvarligt at udsætte dem for det livsfarlige bombardement.

Er nogle af betjentene såret?

Ja, betjent Danielsen er meget slemt medtaget af et stenkast i hovedet. Inspektionsbetjent Olsen har ligeledes fået et stygt sår i hovedet, og betjent Skafte er så gennembanket, at han vanskeligt kan røre sig».

Uddrag slut.

Politimesterens reaktionsmønster blev senere af sagkyndige vurderet som blottet for al sund fornuft, som værende arrogant i troen på sin autoritets uangribelighed og derefter en overreaktion præget af panik.

Hans fremstilling af hændelsesforløbet er i direkte modstrid med mange vidneudsagn. Bemærk:

- 1.** Den borgerlige avis bringer ukritisk politimesterens udsagn og udelader alle andre vidneberetninger.
- 2.** Fremstillingen af de sårede betjente stempler ensidigt de demonstrerende arbejdere som voldelige.
- 3.** Beretningen om de stakkels tilskadekomne betjente appellerer til vor medlidenhed og medynk med ordenshåndhæverne, tårerne presser sig vel på hos de fleste.

4. De senere domsafsigelser skete i høj grad på baggrund af pressens hetz mod arbejderne.

Den borgerlige presse i en nøddeskal?

3. maj 1931: Politiken skrev: uddrag. Overskrifter

Kommunisterne jager Nakskov Politi på flugt og belejrer Tinghuset. Nykøbing Politi besejrer Urostifterne med Taaregas.

Militær fra Vordingborg tilkaldt i Lastbiler og med Maskingeværer

Gaderne ryddes med Revolver – Skræmmeskud

Demonstrerende arbejdere og blokadevagter er også i Danmark nærmest pr. tradition hundefoder og øvelsesobjekter for lappeskræddere på landets skadestuer.

Vort samfunds tro vogtere udøver omsorgsfuld bistandshjælp i 1931 i Nakskov til en arbejder, der demonstrerer for at få mad på bordet.

Nederst th. Lynetten 1976 København. Det danske politis lønmodtagere beskytter en anden lønmodtager, der protesterer mod at arbejde med det invaliderende giftstof **Epoxy**.

Militær fra Vordingborg tilkaldt – i Lastbiler med Maskingeværer, skrev hovedstadsbladet på sin forside.

Ingen kilder oplyser, at militæret medbragte automatvåben, endsige maskingeværer.

Efter at voldsmændene var jaget på flugt og havde søgt ly og læ på politistationen overtog den danske hær Kl. 1.15 sikkerhedstjenesten i gaderne og ved havnen, og blev afløst næste dag af 20 københavnske betjente. Værdigt skred de gennem gaderne og værdigt bevogtede de strategiske steder i byen med påsatte bajonetter. Historisk målt var det danske forsvars eneste opgave at gøre modstand ved og under den tyske besættelse fra 1940 til 45.

Gjorde de det?

Hitlers propagandister kunne have stået i lære i lille Danmark.

Et ubesvaret spørgsmål er:

Ville tvangsindkaldte, værnepligtige soldater bruge stikvåbenet - bajonetten mod deres landsmænd.

Næppe!

Her formoder jeg, der trods alt var en grænse.

Roen er tilsyneladende genoprettet, men sten og andet kasteskyts vidner stadig om fredelige arbejderes modstand mod lovløse provokationer og undertrykkelse af deres lovformelige rettigheder.

Nakskov Lokalhistoriske Arkiv

Som ved en anden cirkusforestilling er byens borgere med deres børn troppet op for ved selvsyn at konstatere, at vort lille samfunds ypperstepræster er gået amok.

Frygten for de danske krigere var til at overse. Bemærk drengene i matrostøj. De er stadset op og står i deres fineste puds og betragter soldaternes optræden for galleriet.

Dette burde have været toppen af myndigheders glade vanvid. Men nej! Galskaben fortsatte ud over det ganske land.

En mere problematisk og ynkelig rolle end de danske krigeres findes næppe.

En anklaget og dømt havde følgende forklaring på sin adfærd:

Han havde stille og roligt deltaget i demonstrationen, da betjente pludselig angreb også ham og lod kniplerne suse ned over ham. Slagene faldt helt vildt, han forsøgte at redde sit liv ved at beskytte sit hoved og værg for sig.

Under tumulten så han en betjent, som var gået helt grassat, hamre sin knippel ned gennem kalechen på en barnevogn. For at beskytte barn og moder lagde han sig imellem. På intet tidspunkt havde han slået på betjenten, selv om denne havde gjort sig mere end velfortjent til en dragt prygl. Dom? 100.- kr. i bøde, som straks afsonedes.

Nykøbing Falster 11. og 12. juli

Til afholdelse af møde havde DKP lejet Jernbanehotellets sal.

Men da hotelværten opdagede, at kommunisterne stod bag mødet, afspærrede han salen.

Mødedeltagerne begav sig derfor ned til havnepladsen for at afholde et friluftsmøde. Inspektionsbetjenten indfandt sig, da omkring 400 personer var mødt op og nedlagde forbud, da der ikke var ansøgt om tilladelse til at afholde mødet.

Aksel Larsen nægtede efter rådslagning at opløse mødet, hvorpå politiforstærkning blev tilkaldt.

Arbejderbladet skrev: Uddrag:

«Tre betjente kastede sig over Aksel Larsen og slæbte ham under forsamlingens fyråb ind i en af bilerne. Politiet foretog en lynaktion og så korpulente mennesker er ikke tidligere set bevæge sig så hurtigt.

Yderligere har vidne påstået, at Aksel Larsen i sin celle blev afstraffet. I dagens Danmark skal det vel oversættes som, at man har tævet formanden og dermed udført tortur.» Uddrag slut.

Den 6. august afsagde Østre Landsret følgende domme:

Jacob Jacobsen 2½ år, Mads Topp 1½ år, Axel Hansen, Anders Nielsen og Emil Koch fik hver et år. Alle ankede dommene til Højesteret.

Den 10. oktober ændredes kun dommen for Jacob Jacobsen da denne fik nedsat sin straf fra 2½ år til 2 års forbedringshus.

Bemærkelsesværdigt er:

1. Både Landsret og Højesteret betegnede optøjerne som bøllestreger.

2. Dermed så man helt bort fra kommunisternes indsats og rolle og undgik behændigt, at de anklagede skulle anklages for politiske forbrydelser.

3. I vidneførslen brugtes journalister, da disse var udenforstående (oversæt til sagligt neutrale), dette på trods af, at journalisternes vidneudsagn varierede og i flere tilfælde var modsigende.

4. Ingen af retsmyndighederne vurderede, om politimesterens og politiets fremfærd var i strid med lovgivningen.

Agermose og Due:

Højesteret skærpede landsretsdommen over Agermose fra 6 måneders fængsel på almindelig fangekost til 1 års forbedringshus. Due blev sendt til mental observation. (Læs lukket afdeling på et af Statens Sindssygehospitaller)

15. december stiller folketingsmedlemmet, Aksel Larsen, formand for Danmarks Kommunistiske Parti en forespørgsel til stats- og justitsminister. Derefter rasede en voldsom debat, hvor nogle af kardinalpunkterne blev:

At retshandlingen var i strid med gældende love i og med der var tale om en politisk kamp. Straffesagen var i strid med loven ikke behandlet ved nævningeting som foreskrevet for politiske forbrydelser.

Socialdemokratiet havde brudt med sit program af 1919, som fastslog, at lovovertrædelser, der er en følge af de sociale og politiske klassekampe ikke må behandles som forbrydelser.

Nakskovkomitéen

En komité til støtte for de dømte og deres familier blev dannet. Snart efter dannedes lokalkomitéer over det ganske land. Poul Henningsen og Arne Munck-Petersen var de drivende kræfter, og blev bistået af fremtrædende personer indenfor de akademiske cirkler.

Afskrift Blæksprutten:

Af de 16 kommunister, der sang «Internationale» i Landsretten, viser det sig, at de 15 ikke var til stede, og at den 16. Munck-Petersen ikke kan synge.

Det må have været en køn koncert!

De indsamlede midler blev anvendt til økonomisk hjælp, juridisk bi-stand og frigivelse af de dømte. (Benådning)

Den 9. oktober 1931 Aksel Larsen taler fra robåd i Frederiksholms Kanal

Aksel Larsen fortæller:

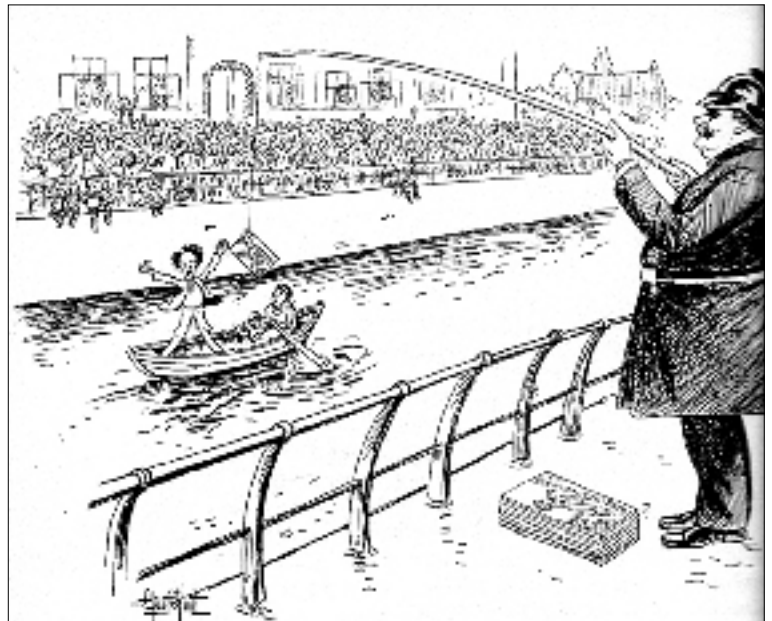
Uddrag:

«Omkring 10-15.000 mennesker var samlet omkring Slotsholmen, hvor Højesteret holder til. Politiet søgte at drive folk væk uden i første omgang at bruge for brutale metoder. Men hvis man gennede dem væk fra den ene side af kanalen, gik de over på den anden side, og det var ikke til at få folk fjernet. ... nu kom flere og sagde, at jeg måtte holde en tale.

Nogle havde planer om at bygge en menneskepyramide, så jeg kunne komme op på fodstykket af Absalons statue; men jeg sagde til mig selv:

Det nytter ikke noget; så kommer politiet bare og driver folk væk, og så står du deroppe og er til grin, og de sætter bare en stige op til dig, og det koster 30 kr. i bøde. Jeg gjorde så noget andet. Jeg lånte to kroner, og så gik jeg ned i Frederiksholms Kanal og lånte en robåd.

... Så roede vi om ved Højbro, og fra båden gav jeg mig til at tale til folkemængden på begge sider af kanalen.

Blækspruttens opfattelse af Aksel Larsens protesttale ved Højesteret. Maddingen var et eksemplar af Blæksprutten.

Munck-Petersen arresteres ved Højesteret i København

Er billedet af en folketalers tilflugt i en robåd et af mange vidnesbyrd om, at det lille super demokratiske danske samfund værner om ytringsfriheden? Når politikere priser ytringsfriheden som en hjørnesten i vore demokratiske rettigheder, kan man da opfatte den som en helligdom, som de vil værne om med alle til rådighed stående midler?

Det danske søpoliti og marinen blev ikke sat ind.

Politiet forsøgte at drive folk væk, men det var håbløst; for når de drev menneskemængden væk, fulgte båden bare med». ...slut.

Løsladelser

Der foregik i perioden en hel del mummespil i flere af de politiske partier og faglige organisationer, men skjule kunne man ikke, at det folkelige pres som protest mod samfundets brutale fremfærd under arbejderes klassekamp havde skabt betænkeligheder hos magthaverne.

For at bevare noget skind på næsen tilbød systemets profeter fangerne strafnedsættelse og dermed løsladelse på visse betingelser.

Den 16. februar 1933 slap den sidste ud af justitsminister Zahles fængsel. Uden for Vridsløselille Statsfængsel stod repræsentanter for Røde Hjælp og DKP som hilste Jacob Tysker med taktfaste Rød Front. Derefter satte man sig i bevægelse mod Vigerslev, hvor man mødtes af omkring 2.000 københavnske arbejdere. Senere holdtes møde i Borups Højskole, hvor Poul Henningsen og Martin Nielsen talte.

I DKP's hilsen til Jacob Jacobsen (Jacob Tysker) hed det: Vi gør dette, fordi du gennem din standhaftige kamp mod klassejustitsen, uden at bøjes, uden at vakle, uden at tvivle på vor klasses sejr trodsigt og stejlt har kæmpet, ikke for dig selv, men for din klasseret.

Jacob Jacobsen svarede med at rette en tak til Røde Hjælp og Nakskov-komitéen.

NB//: Røde hjælp var en kommunistisk organisation, jeg stiftede bekendtskab med som dreng, da mine forældre hjalp tyske flygtninge, mennesker, der var flygtet fra nazisternes barbari.

Efterskrift:

Agermose blev i de følgende år blacklistet og stod derfor uden egen skyld uden arbejde. Magthaverne forfulgte ham på forskellig vis, således blev han i 1935 indsat på tvangsarbejde i Sakskøbing, alene motiveret med langvarig arbejdsløshed.

Efter et par uger blev han dog løsladt. Voldsomme protester havde afsløret, at her var myndighederne igen gået over stregen.

Due gik få år senere i det politiske politis tjeneste, blev nazist og under besættelsen begik han mordet på Sigurd Thomsen, redaktør på Socialdemokraten. Due blev likvideret af modstandsbevægelsen.

Lighedspunkter?

Sverige Ådalen

14. maj 1931; Under en strejke i Nordsverige demonstrerede organiserede arbejdere mod professionelle skruebrækkere.

Ved våbenstilstanden i 1918

aftales telefonisk mellem den tyske generalstab og det tyske socialdemokratis ledelse:

Den tyske hær vil garantere en parlamentarisk regering, såfremt denne forpligtiger sig til at bekæmpe kommunisterne.

Denne aftale blev holdt til punkt og prikke, da den socialdemokratiske minister Noske gang på gang satte den tyske hær, Reichwehr ind og nedskød tusinder af arbejdere. (Revolutioner i Kiel, Sønderborg og Spartakusoprøret.) Den tyske regering forholdt sig passivt, da officerer indsatte Det sorte Rigsværn og slog arbejderopstande i Baltikum og Finland ned.

Opstande – overgreb – påvirkninger udefra

Arbejderopstandene i Tyskland er beskrevet side 123.

Det tilkaldte svenske militær skød mod ubevæbnede mennesker, der som resultat fik fem myrdede og fem hårdt sårede.

De professionelle skruebrækkere var en blandet skare af: kriminelle – tidligere frivillige fra den finske, hvide hær, der havde myrdet tusinder af finske arbejdere i 1918, arbejdsløse funktionærer, teknikere og eventyrere, der deltog for balladens skyld.

Flere af disse elementer var bevæbnet med revolvere, som de nægtede at aflevere til det svenske politi.

Det lokale svenske politis rolle?

Arbejderkommunen ville ikke bevæbne sine betjente. De var således end ikke i besiddelse af en knippel, hvorfor de menige betjente var ret så hjælpeløse. Deres leder, landsfoged Pålman betegnes af flere af hinanden uafhængige kilder som inkompetent og forholdsvis ubegavet.

12. maj 1931; De svenske demonstranterne var i modsætning til de danske langt mere kontante, da man direkte angreb skruebrækkerne ved deres losning af skibene i havnen. Dette skete så overbevisende, at disse måtte springe om bord, hvorefter skibene på nær eet, «Milos» nåede at lette fra kajen. Demonstranter strømmede om bord på dette og gav de strejkebrydere, man fandt en omgang tæsk.

Fire af dem blev som fanger sat i spidsen for demonstrationen, da man senere drog tilbage. Under et offentligt «forhør» indrømmede de, at deres dagløn var 30.- kr., betydeligt mere end organiserede arbejdere havde fået. Harmen blev følgelig ikke mindre. Landsfogeden anmoder igennem sine tjenstlige kanaler om militær bistand, hvilket imødekommes af socialministeren i Stockholm. 40 infanterister og 20 dragoner sendes med tog fra Sollefteå samme aften. Derudover en deling med maskingeværer med kaptajn Nils Mesterton som befalingshavende.

Det var denne, der gav ordren til at slagte de svenske arbejdere.

Tumulterne koncentreredes omkring en villa, hvor strejkebryderne havde søgt tilflugt. Da det er for omfattende at referere hele hændelsesforløbet her, henvises du til Carl Heinrich Petersens:

Fra klassekampens slagmark i Norden:

Nakskov 1931 – Ådalen 1931.

Efter stenkast mod villaen søger strejkebrydere tilflugt på elven i en båd, derefter ankommer militær. Lyskastere bliver sat op og snart er skuepladsen badet i lys.

Nogle unge mænd kravler op på et bjerg og saboterer en transformator, hvorefter området er mørklagt resten af natten. Bag et plankeværk erklærer Landsfogeden området for fredsløst, og læser oprørsloven op, hvilket betød, at det derefter var ekstra strafbar at krænke og angribe stedet.

Militæret gik nu til angreb med tåregas og røggranater. Flere af disse antændte folks klæder og flere fik alvorlige forbrændinger i ansigtet.

To salver løse skud blev affyret uden anden virkning end, at de blev gengældt med latter.

Herefter blev dragoner sat ind og mødt med stenkast.

Det var nu blevet sent, og folk gik hjem og i seng.

14. maj; Kristi Himmelfartsdag

Der er indkaldt til protestmøde i Folkets Hus og tusindvis af arbejdere dukker op i stadstøjet.

Som en arbejder udtrykte det, tror du virkelig, jeg ville møde i mit bedste tøj, hvis jeg ville lave ballade?

De fremmødte havde således kun til hensigt at forholde sig fredeligt og roligt under og efter mødet. Da folk strømmede til og ikke længere kunne rummes i salen, blev mødestedet ændret til det fri i Folkets Park. Her besluttedes at nedlægge alt arbejde samme aften fra kl. 22, men denne beslutning skulle tiltrædes af de forskellige fagforeningers bestyrelse, hvorfor den ikke fik betydning i første omgang.

Skuddene i Lunde

Et improviseret demonstrationstog repræsenterende alle partier og tendenser i arbejderbevægelsen drog af med tre faner i spidsen.

Hensigten var at passere villaen og derefter gå hjem igen.

Man ville således ikke trænge ind i de fredlyste områder. Rigsdagsmand Vennerström og landshøvding Stenström satte himmel og jord i bevægelse for at få strejkebryderne væk, hvilket kun kan opfattes som et forsøg på at få regeringen til at gribe ind.

Statsministeren forsøgte derfor at overtale von Sydow i Arbejdsgiverforeningen til at indstille strejkebrydernes arbejde og deltage i et forligsmøde.

Svaret var kategorisk: NEJ!

Lensstyrelsen besluttede:

Til opretholdelse af ro og sikkerhed finder Lensstyrelsen det nødvendigt at foreskrive, at lastningsarbejde ikke må udføres af de i Lunde kasernerede arbejdsvillige, hverken ved Sandviken eller andetsteds i Ångermanälven. Landsfogeden modtog denne beslutning telefonisk og pr. telegram.

Demonstranterne skulle naturligvis have denne besked, men på grund af misforståelser og hans uduelighed, får de ikke nyheden og fortsætter deres færd mod villaen.

Ved villaen forsøger to dragoner at standse folk, der helt lovligt går på en offentlig vej og i deres tvivlsomme sindstilstand fyrer befalingsmænd deres revolvere af mod folkemængden.

Mesterton havde i mellemtiden råbt:

«Holdt i lovens navn! Stands! Ellers skydes her med skarpt!»

De løse og skarpe skud blev affyret uden pauser.

Fire demonstranter og en tilskuer, en ung pige blev dræbt og fem blev alvorligt såret.

Efterspil

Ingen af de ansvarlige for mordene blev straffet. Derimod blev arbejderledere idømt fra 2½ års strafarbejde til to måneders fængsel. Bestræbelser på at få amnesti til de dømte mislykkedes.

Evaluering

Når man skal vurdere, hvad der kunne få landsmænd til at behandle landsmænd i nød på denne forbryderiske måde under misbrug af et offentligt magtapparat og et skamferet retsvæsen, tyder mangt og meget på, at udviklingen i vort sydlige naboland havde en afsmitende virkning på danske og svenske opfattelser af moral og etik.

Nazisternes fremstormen og bekæmpelse af den tyske arbejderbevægelse havde en vis virkning, men den russiske revolution og den proklamerede verdensrevolution har givetvis skræmt svage ubefæstede sjæle.

Andre spor kan skimtes i Steinckes socialreform af 1932, hvor racehygiejnen fremstår i form af bestemmelser for indgåelse af ægteskab mellem nærtbeslægtede og mennesker med visse former for handicap.